

Dutkan- ja ovdánahttinruđat (FoU-ruđat) SÁNAGas Ruđaid juolludannjuolggadusat 2021-2025

Sámi našuvnnalaš gealbobálvalusa DjO-stivra - psyhkalaš dearvvašvuodasuddjen ja gárrendilledikšu (SÁNAG) juolluda gitta 2 milj. ruvno rádjai jahkásaččat dutkan- ja ovddidanprošeavttaide maid ulbmil lea háhkat ođđa máhtu ja vugiid psykalaš dearvvašvuoda, gárrenmirkkuid ja sorjjasvuoda birra sámi álbmogii Norggas. Fásta ohcanáigemearri lea juohke jagi golgotmánu 31. beaivve (dii.12.00).
SÁNAG DjO-stivrra mearrida jahkásaš vuoruhuvvon surggiid jagi ovdal.

1.	Juolludeami bajimus láidestusat 2021-2025	1
2.	Prošeavttat maidda sáhtta ohcat doarjaga	2
3.	Ohcanvuogádat ja ohcanskovvi	2
4.	Ohcci gelbbolašvuolta ja geatnegasvuodát	2
5.	Ehtalaš ráva/dohkkeheamit	3
6.	Bušeahhta.....	3
7.	Raporterengáibádus.....	3
8.	Ohcamiid meannudeapmi	3
	Geatnegahttojuvvon mielddusat 2025	6

1. Juolludeami bajimus láidestusat 2025

SÁNAG:s leat čuovvovaš váldosuorggit dutkan- ja ovddidanruđaid juolludeami vuoruheamis, ja háliidit ahte prošeavttat galget nu bures go vejolaš speadjalastit iešguđet sámi guovlluid viidodaga ja girjáivuoda. Mii háliidit prošeavttaid main lea fokus lulli-, julev- ja mearrasámi diliide buot vuoruhansurggiin.

Fuomáš: Čuoggát leat biddjon sahtedohko ja dain lea seamma vuoruheapmi.

Dearvvašvuhtii guoski rasttideaddji prošeavttat sámi álbmogis

- Duohtavuohta- ja seanadeapmi
- Boazodoallu
- Rasisma, vealaheapmi ja/dahje sámevašši
- Internáhttaeallin
- Traumat ja/dahje historjjálaš traumat
- Veahkaválddálašvuolta, vearredagut ja fuolahusváillálašvuolta
- Bearašfierpmádat ja báikegottit
- Čearddalaš identitehtaovddideapmi

Álbmotdearvvašvuoda- ja dearvvašvuodabálvalusaid ovddidanprošeavttat heivehuvvon sámi álbmogii

- Dearvvašvuoda ovddideaddji ja/dahje eastadeaddji bealit ja doaimmat
- Mánaid, nuoraid ja rávisolbmuid bajásšaddan ja/dahje eallindilli
- Klinihkalaš dutkamat
- Sámi geavaheaddjiváikkuheapmi dearvvašvuodabálvalusain
- E-dearvvašvuolta/digitála dearvvašvuodafálaldagat
- Iešsoardineastadeapmi

- Ovttasdoaiman

2. Prošeavttat maidda sáhtta ohcat doarjaga

Dutkanprošeavttas/Ph.d./Poasttas. Doc

Dutkanprošeavttain, mat fátmastit medisiinnalaš ja dearvvašvuodafágalaš dutkama, ferte organiseren ja válljen leat medisiinnalaš ja dearvvašvuodafágalaš dutkama lánkaásahusaid mielde. Go ohca Ph.d. stipeandda de galgá prošeaktajođiheaddjis leat doavttirgráda dahje vuosttašamanueansa gelbbolašvuolta. Prošeaktajođiheaddji gelbbolašvuoda galgá duodaštit ja bidjat mielddusin ohcamii.

Innovašuvdna ja fágaovdánahttin

Innovašuvdna dearvvašvuodabálvalusas lea ovdánahttit ođđa buktaga, bálvalusa, ođđa buvttadanproseassa dahje ođđa organisašuvdnahámi buoret kvalitehtii, buoret beaktivuhtii ja eanet duhtavašvuhtii sihke sámi geavaheddjiin ja bargiin. Ii gáibiduvvo ahte prošeaktajođiheaddjis lea doavttirgráda dahje vuosttašamanueansa gelbbolašvuolta go lea sáhka innovašuvnnas ja/dahje fágaovddidanprošeavttain. Prošeaktajođiheaddjis berre leat gelbbolašvuolta ovddidan/kvalitehtabarggus.

Álggahanstipeanda

Sáhtta ohcat doarjaga álggahanstipendii gitta 3 mánotbaji bargguide main čállá beavdegirjji/prošeaktačilgehusa ph.d.-stipendii ja poastadoktii. Galgá ohcat dábálaš ohcanskoviin, muhto ii vurdojuvvo ahte galgá leat ollislaš čoahkkínbeavdegirjji/prošeaktačilgehus. Dan sadjái ferte bidjat mielddusin eanemusat 4 siidosat prošeaktaevttohusa. Álggahanstipeandda ohcamis galgá leat unnimusat okta mastergráda.

Prošeaktaovddideapmi

Jus ohcci ii leat geargan / barggatkeahces prošeaktajurdda, de sáhtta son ohcat prošeaktaovddidanruđaid gitta 3 mánnosaš áigodahkii vai sáhtta ráhkadit beavdegirjji/prošeaktačilgehusa. Vurdojuvvo ahte prošeaktaevttohus čuovvu daid gáibádusaid mat leat čilgejuvvon dán bagadusas. Prošeaktaovddidanohcamis berre plána čállot boahttevaš ovttasbargoguimmiide.

3. Ohcanvuogádat ja ohcanskovvi

Ohcamis galgá leat prošeaktačilgehus nugo lea čilgejuvvon ohcanbagadusas. Ávžžuhit geavahit Dearvvašvuoda Davvin prošeaktačilgehusa málle ja rávvagiid mat čuvvot dán málle (mállet ja rávvagat gávdnojit "Oza" fálus Dearvvašvuolta Davvin siiddus:

<https://www.helse-nord.no/forskning-og-innovasjon/forskningsmidler-i-helse-nord/>).

Ohcan sáddejuvvo elektrovnnalaččat e-poasttain mas leat vuolláičállosat golmma PDF-fiillas.

- Ohcanskovvi
- Protokolla/prošeaktačilgehus/prošeaktaevttohus
- Eará mildosat, čohkkejuvvon goalmát PDF-fiillii (omd. vuodđobálká/vuodđobálká duodaštus, ovttasbargošiehtadus, CV)

4. Ohcci gelbbolašvuolta ja geatnegasvuodat

Ohccis berre leat dutkangelbbolaš dahje galgá leat bagadalli geas lea dr.gr. Álgostipendii sáhtta dohkkehít plána čatnan dihte alcces dutkangelbbolaš bagadalli. Mii gáibidat dasto PhD-prošeavttaide ahte ohccit fertejit ohcat beassat UiT PhD-programmii, jus eai boade ovdan earenoamáš sivat dasa ahte ohcet eará sajiin. Olbmot geat devdet 70 jagi dahje eanet ohcanjagi eai sáhte ohcat.

5. Ehtalaš ráva/dohkkeheamit

Prošeavttat maidda dearvvašvuodadutkanláhka guoská, fertejit oazžut dohkkeheami mediinnalaš ja dearvvašvuodafágalaš dutkanetihka Regiovnnalaš lávdegottiin (REK) ovdal go álggahuvvojit. Dálkkasgeahččaleapmái ferte ohat lobi Stáhta dearvvašvuodadoaimmahagas. Dutkanprošeavttaid maidda Dearvvašvuodadutkanláhka ii guoskka, dohkkeha Norgga dutkandáhtaid guovddáš (NSD). Dasa lassin čuvvot prošeavttat maid SÁNAG DjO ruhtada mearriduvvon Sámi dearvvašvuodadutkama etihkalaš njuolggadusaid (njuolggadusat gávdnojit Sámi dearvvašvuodadutkama áššedovdi etihkalaš lávdegottis [Sakkyndig etisk komité for samisk helseforskning](#)).

6. Bušeahtta

- Sáhtta ohat doarjaga bálkkáide, doaibmagoluide, bálvalusaid oastimii ja eará goluide.
- Ruðaid galgá ohat kaleanddarjagi goluid gokčamii.
- Jus leat ohan doarjaga eará ruhtadangálduin, de galgá almmuhit makkár eará ruhtadangálduin leat ohan ruðaid.

Doaibma

Doibmii sáhttet gullat golut mat gusket geavaheddjiid váikkuheapmái, koordineremii dieđuid čohkkemii ja čohkkemiidda, golut dieđuid almmuheapmái registariin dahje álbtotiskkademiin, golut bohtosiid gaskkusteapmái dahje sullasaš.

- Ii addojuvvo doarjja čielga kvalitehtasihkkarastimii dahje sierra mátkkiide. Jorgaleapmái ii addojuvvo doarjja buhtes jorgalemiide, muhto dan sáhtta árvvoštallat dutkama dahje kvalitehtaprošeavtta oassin, omd. jorgaluvvon diehtujuohkinčállosat, mieđihanskovit, jearahallanskovit jna.
- Addojuvvo doarjja konferánsaoassálastimii prošeavtta ovdanbuktima ja/dahje bohtosiid gaskkusteami várás.
- Doarjja addojuvvo almmuhit čielga rabas olahanáigečállosiid jus organisašuvnnas, gos dutki lea barggus, ii leat almmuhanfoanda ja sullasaš. "Hybrid OA" almmuheapmi, mii mearkkaša ahte galgá friijaoastit artihkkaliid "giddejuvvon" diŋgonáigedieđáhusain, ii máksojuvvo.

7. Raporterengáibáduš

Son gii oazžu SÁNAG DjO-ruðaid, ferte geatnegahttit iežas buktit jahkebeallásaš raportta proseassa jođu birra meroštuvvon skoviin (geassemánu 1.b. ja guovvamánu 1.b.).

8. Ohcamiid meannudeapmi

Dakkaviide maŋŋá ohcanáigemeari meannudišgoahtá SÁNAG DjO-čállingoddi ohcamiid. Dát mielddisbuktá ahte dárkkistit formálagáibádusaid (gáibáduš ohccái, bákolaš mildosat). SÁNAG DjO-stivrra miellahtut árvvoštallet ieža leat go sii bealálaččat muhtumiidda dain. Ohcamat mat sáddejuvvojit maŋŋá ohcanáigemeari ja dat mat eai deavdde formálagáibádusaid, gč. Ohcanbagadus ii sáddejuvvo viidáset stivrii árvvoštallamii.

Stivra árvvoštallá ohcamiid doarjagaárvosačča ektui, beroškeahtta jurddašuvvon ekonomalaš rámma. Juolludeamit addojuvvojit eanaš daidda prošeavttaide mat leat buoremusat ekonomalaš rámmaid siskkobealde.

8.1 Eavttut

SÁNAG DjO-stivra árvvoštallá. DjO-ruðaid juolludaneavttut leat **heivvolaččat SÁNAG:a mandáhtii ja prošeavtta kvalitehtii**, ja ohcamat mat eai gula SÁNAG:a mandáhtii eai árvvoštallojuvvo.

Deattuhuvvo ahte proševttat maidda juolluduvvojit SÁNAG DjO-ruđat galget sáhttit árvvoštallojuvvot ja daidda galgá leat áigeráddjejuvvon. Dieđalaš kvalitehta deattuhuvvo sakka.

Geatnegahtton
<p><u>Merkkašupmi SÁNAG mandáhtii</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Čujuhit go čuolmmat mat gusket sámi psykalaš dearvvašvuodađáhttemii, gárrendillái/sorjjasvuhtii ja/dahje somatihkkii? • Leat go proševtta bohtosat mielde buktimin ođđa máhtu ja/dahje vugiid psyhkalaš dearvvašvuodašuddjemii, gárrenávdnasiidda/sorjjasvuhtii ja/dahje somatihkkii sámi álbmogii? • Nanne go prošekta sámi dearvvašvuodađutkama ja gelbbolašvuoda SÁNAG:s? • Lea go prošekta oassin SÁNAG mandáhtas ja mearriduvvon ángiruššansurggiid siskkobealde? <p><u>Geavaheaddjiváikkuheapmi</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sisttisdoallá go geavaheaddjiváikkuheapmi protokolla/prošektačilgehusa? • Čilgehus proševtta ulbmiljoavkku ávkkálašvuoda?
Kvalitehta árvvoštallan
<p><u>Metodologalaš nanusvuoha</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lea go proševtta ulbmil / dutkangažaldat čielgasit hábmejuvvon váldomihttomearri ja oassemihttomearri mielde? Lea go vuoheválljen áigejuovdil čuolbmačilgehussii? • Leago metoda dohkkehuvvon/luohtehahti? • Lea go kvantitatiiva vuohki vuodustuvvon, ja leat go statistihkalaš fápmomearit čađahuvvon (doppe gos lea áššáiguoskevaš)? • Lea go kvalitatiiva vuohki doarvái bures ákkastallojuvvon, leago analysavuohki / lahknanvuohki doarvái oidnosii buktojuvvon ja lea go hábmejuvvon doarvái bures proševtta čuolbmačilgehusa ektui (doppe gos dat lea áššáiguoskevaš)? <p><u>Čađahanvejolašvuoha</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sáhtta go prošekta čađahuvvot mearriduvvon áigemeari siskkobealde (erenomáš dehálaš PhD-proševttaid ektui)? • Lea go infrastruktuorra doarvái buorre? • Lea go jođiheaddji čatnaseapmi doarvái buorre? • Lea go bušeahhta bures ovdanbuktojuvvon, ja lea go dat realisttalaš? <p><u>Originála ja ávkkálaš</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lea go prošekta originála? • Jus ii leat originála, de buktá goitge dutkan- ja innovašuvdnasuorgái dehálaš máhtu? <p><u>Geavaheaddjifátmmasteapmi</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Váldojuvvo go geavaheaddji mielde olles mannelagas dahje muhtun osiin mannelagas vai geavaheaddji dárbbut váldojuvvojit vuhtii? • Lea go čilgehus das mo geavaheaddjit fátmastuvvojit proševtta plánemii ja/dahje čađaheapmái? • Lea go árra geavaheaddjifátmmasteapmi? • Lea go geavaheaddjifátmmasteapmi integrerejuvvon vuogi mielde? • Lea go gaskaneas ipmárdus geavahedjiiid ja proševtta gaskkas?

8.2 Mearridanváldi

- Stivrras lea mearridanváldi go eanet go bealli lahtuin leat čoahkis.
- Mearrádušat dahkkojuvvojit addojuvvon jienaid vuodul dábálaš eanetloguin. Go leat seamma mađe jienat, de lea stivrrajodiheaddjis duppaljietna.

Geatnegahttojuvvon mielddusat 2025

	Dutkanprošeakta	Ph.d.- ja postdoc stipeanda	Innovašuvdna ja fágaovddideapmi	Álgostipeanda (3 mánu.)	Prošeaktaovddideapmi (3 mánu)
Prošeaktajođiheaddji gelbbolašvuhta	doavttergráda dahje vuosttašamanueansa -gelbbolašvuhta	doavttergráda dahje vuosttašamanueansa -gelbbolašvuhta	ii gáibiduvvo dutkan-gelbbolašvuhta	doavttergráda dahje vuosttašamanueansa gelbbolašvuhta (ohccis ferte leat unnimusat mastergráda)	<i>Dutkanprošeakta:</i> doavttirgráda dahje vuosttašamanueansa-gelbbolašvuhta <i>Innovašuvdna ja fágaovddideapmi:</i> ii gáibiduvvo dutkangelbbolašvuhta
Prošeaktačilgehus (10 siiddu oktan refereansalisttuin ja govvosiiguin)	Juo	Juo	Juo	ii	ii
Prošeaktaevttohus (2-4 siiddu oktan refereansalisttuin ja govvosiiguin)	ii	ii	ii	Juo	Juo
Bargoaddi duođaštus virgelobi birra	Juo	Juo	Juo	Juo	Juo
Vuođđobálkká/vuođđobálkká duođaštus ja ve. oktagaslaš bálkálásáhus (daidda geaid várás ohccojuvvo bálkárulta)	Juo	Juo	Juo	Juo	Juo
CV/duođaštus (dasa geasa ohccojuvvo bálkárulta) (CV: eanemusat 4 siiddu)	Juo	Juo	Juo	Juo	Juo
Bagadallanjulggaštus	ii	Juo	ii	Juo	ii
CV/duođaštusbagadus(CV: eanemusat 4 siiddu)	ii	Juo	ii	Juo	ii
Ovttasbargošiehtadus SÁNAG:in	Juo	Juo	Juo	Juo	Juo
REK-dohkkeheapmi (sáhtta sáddejuvvo maŋŋá)	Juo	Juo	Juo, jus dearvvašvuođadu tkanláhka fátmasta	ii	ii
Personsuođjalusáittardeaddji (sáhtta maŋŋil sáddejuvvot)	Juo	Juo	Juo	ii	ii
Sámi dearvvašvuođadutkama etihkalaš lávdegoddi (kollektiiva miehtan) (sáhtta sáddejuvvo maŋŋá)	Juo	Juo	ii	Juo	Juo (dutkanprošeakta) li (innovašuvdna ja fágaovddideapmi)